

27 MAYIS 1960 DARBESİ'NİN EDİRNE'DEKİ YANSIMALARI VE DP EDİRNE MİLLETVEKİLLERİNİN İFADELERİ

Işıl TUNA*

Özet

27 Mayıs 1960 darbesi ile Edirne'de mülki idare Garnizon Komutanlığı tarafından teslim alınmıştır. Askerî valilik görevini yürüten Orhan Ergüder, 14 Haziran 1960 tarihine kadar bu görevinde kalmıştır. 14 Haziran'a kadar hemen her gün yayınladığı tebliğlerde bir takım yasaklamalar getirilmiş ve bu yasaklar gittikçe yumuşatılmıştır. Edirne'nin merkezinde ve ilçelerinde 27 Mayıs kutlamaları yapılmış ve hareketin halk tarafından benimsenmesi için kampanyalar başlatılmıştır. 27 Mayıs'ın hemen ardından Demokrat Parti Edirne milletvekilleri tutuklanmış ve ifadeleri alınarak Yassıada Mahkemelerinde yargılanmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Askerî Müdahale, Darbe, Kutlama, Edirne, 27 Mayıs 1960.

Abstract

REFLECTIONS OF 27 MAY 1960 COUP IN EDİRNE AND TESTIMONIES OF DP DEPUTIES

The civil administration in Edirne was taken over by the Garrison Command with 27 May 1960 coup. Orhan Ergüder, who served as the military governor, remained in this post until 14 June 1960. Until June 14th, a series of prohibitions were introduced by the communiques issued almost daily by him and these prohibitions were softened gradually. There were celebrations of May 27th in the center and districts of Edirne and campaigns were started for the adoption of the movement by the public. Immediately after the May 27 coup d'état, Democratic Party (DP) Edirne Deputies were arrested and tried in Yassıada courts with their testimonies being taken.

Key Words: Military Intervention, Coup, Edirne, Celebration, 27 May 1960.

* Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümü.
E-mail: isiltuna89@gmail.com
Makalenin Geliş Tarihi: 09.03.2017
Makalenin Kabul Ediliş Tarihi: 28.10.2017

Giriş

Türkiye’de 27 Mayıs 1960 tarihinde idareyi Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ele almış ve on yıllık Demokrat Parti (DP) iktidarı böylelikle son bulmuştur. DP ile iyi ilişkileri olmayan bazı aydınlar, üniversiteler ve basın 1960’ta vuku bulan askeri müdahaleye destek vermişlerdir.¹ TSK tarafından yayınlanan bildiride, müdahalenin kara, hava ve deniz kuvvetlerinin birlikte hareket ederek demokrasinin içine düştüğü buhrandan kurtarmak ve meydana gelebilecek kardeş kavgasını önlemek maksadıyla yapıldığı belirtilmiştir.² Bildiride ayrıca, darbenin hiçbir şahsa ve zümreye karşı yapılmadığı, en kısa zamanda adil ve serbest seçimlerin yapılacağı da yer almıştır.³ Hareketin tarafsızlığı ve hukuka bağlılığı vurgulanmış, ancak hareket doğrudan DP’yi hedef almış ve ülkenin her tarafında DP teşkilatına mensup kişiler tutuklanmaya başlamıştır.⁴ 27 Mayıs günü başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve İçişleri Bakanı Namık Gedik olmak üzere Ankara’da bulunan DP milletvekilleri ve hükümet ileri gelenleri evlerinden alınmış⁵; Başbakan Adnan Menderes ise Kütahya’da tutuklanmıştır.⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) kapatılmış, TSK tarafından Milli Birlik Komitesi (MBK)⁷ oluşturulmuş ve başkanlığına Orgeneral Cemal

¹ Abdulvahap Akıncı, “Türkiye’nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İBFF Dergisi**, Nisan 2014, s. 61. Zürcher’e göre askerlerin yönetime el koymaları Ankara ve İstanbul’da bilhassa öğrenciler ve aydınlar arasında büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Ülkenin geri kalanında ise bu denli büyük etki göstermemiştir. Kırsal hayatta sessizlik hâkimdir. Halkın Adnan Menderes’e olan sevgisinde bir düşüş olduğunu gösteren ibare yoktur. Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, Ankara, İletişim Yayınları, 2002, s. 351. Davut Dursun’a göre 27 Mayıs’a destek veren kesimler üniversite gençliği, öğretim üyeleri ve eğitim düzeyi yüksek kişilerdir. Davut Dursun, **27 Mayıs Darbesi Hatıralar/ Gözlemler/ Düşünceler**, İstanbul, Şehir Yayınları, 2002, s. 25-26.

² Zehra Aslan, **Yassıada’da Yargılanan Trabzon Milletvekilleri-I**, İstanbul, Libra Kitap, 2017, s. 25.

³ **Hürriyet**, Sayı: 1340 (27 Mayıs 1960), s. 1.

⁴ Suavi Aydın-Yüksel Taşkın, **1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s. 63.

⁵ **A.e.**, s. 64.

⁶ Celal Bayar Ankara’da, Adnan Menderes Kütahya’da muhafaza altına alınmıştır. **Milliyet**, Sayı: 3597 (28 Mayıs 1960), s. 1.

⁷ MBK üyeleri şu şekildedir: Orgeneral Cemal Gürsel (Başkan), Ekrem Acuner, İrfan Baştuğ, Rıfat Baykal, Emanullah Çelebi, Ahmet Er, Fazıl Akkoyunlu, Refet Aksoyoğlu, Mucip Ataklı, Vehbi Ersü, Orhan Erkanlı, Numan Esin, Suphi Gürsoytrak, Orhan Kabibay, Kadri Kablan, Mustafa Kaplan, Münir Köseoğlu, Kamil Karavelioğlu, Suphi Karaman, Muzaffer Karan, Osman Köksal, Fikret Kuytak, Sami Küçük, Cemal Madanoğlu, Sezai Okan, Mu-

Gürsel getirilmiştir.⁸ 28 Mayıs 1960 tarihinde ise bir “*ara dönem hükümeti*” kurulmuş,⁹ Genelkurmay Başkanlığı ve MBK Başkanlığı’nı elinde bulunduran Orgeneral Cemal Gürsel hem hükümet hem de devlet başkanı olmuştur. Gürsel, aynı gün basın mensuplarına verdiği demeçte “*süatle temiz bir demokratik düzen kurarak, devletin idaresinin millet iradesine terk edileceğini*” açıklamıştır.¹⁰ Ancak seçimler neredeyse darbeden bir buçuk yıl sonraya bırakılmıştır.

Ara dönem hükümetinin ilk icraatları, basın aleyhine açılmış tüm davaların düşürülmesi, milli ideolojiye aykırı harekette bulunmayan subay ve öğrencilerin tutukluluk hallerinin sona erdirilmesi ve kapatılan üniversitelerin hemen açılması olmuştur.¹¹

28 Mayıs’ta darbenin hukuki altyapısını hazırlamak üzere Sıddık Sami Onar başkanlığında profesörlerden oluşan bir “*İlim Heyeti*”¹² kurulmuş ve Anayasa Komisyonu Raporu hazırlamaları istenmiştir. Raporda DP iktidarının meşruiyetini kaybettiği belirtilerek darbenin meşruiyeti sağlanmıştır. Anayasa komisyonu tarafından dört bölüm, 27 madde olarak hazırlanan “*Geçici Anayasa*” 12 Haziran’da kabul edilmiş, 14 Haziran 1960 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹³ 12 Ağustos’ta kabul edilen 55 sayılı yasa ile

zaffer Özdağ, Fahri Özdilek, Mehmet Özgüneş, Şükran Özkaya, Selahattin Özgür, İrfan Solmaz, Şefik Soyuyüce, Dünder Taşer, Haydar Tunçkanat, Alparslan Türkeş, Sıtkı Ulay, Ahmet Yıldız ve Muzaffer Yurdakuler. Yusuf Ziya Keskin, **27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve 21 Mart 1971 Muhtırasının Türk Devlet Teşkilatı ile Siyaset Hayatına Etkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 59.

⁸ **Milliyet**, Sayı: 3597 (28 Mayıs 1960), s. 1.

⁹ Kabinede şu isimler yer almıştır: Başbakan ve Milli Savunma Bakanı Orgeneral Cemal Gürsel, Devlet Bakanları, Amil Arkûs ve Şefik İnan, Adalet Bakanı Abdullah Gözübüyük, İçişleri Bakanı Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu, Dışişleri Bakanı Selim Sarper, Maliye Bakanı Ekrem Alican, Eğitim Bakanı Prof. Fehmi Yavuz, Bayındırlık Bakanı Danış Koper, Ticaret Bakanı Cihat İren, Sıhhat Muavenet Bakanı Prof. Nusret Karasu, Gümrük ve İnhisarlar Bakanı Fethi Aşkın, Ziraat Bakanı Feridun Üstün, Münakalat Bakanı Tuğgeneral Sıtkı Ulay, Çalışma Bakanı Prof. Dr. Cahit Talay, Sağlık Bakanı Muhtar Uluer, Basın Yayın ve Turizm Bakanı Zühtü Taşan ve İmar ve İskân Bakanı Orhan Kubattır. **Milliyet**, Sayı: 3597 (28 Mayıs 1960), s. 1.

¹⁰ **Milliyet**, Sayı: 3598 (29 Mayıs 1960), s. 1.

¹¹ **Milliyet**, Sayı: 3600 (31 Mayıs 1960), s. 1.

¹² Diğer üyeler şu şekildedir: Ceza hukukçusu İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Naci Şensoy, Medeni hukukçusu Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Anayasa hukukçusu Hüseyin Nail Kubalı, İdare hukukçusu Prof. Dr. Ragıp Sarıca, Anayasa hukukçusu Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya ve İdare hukukçusu Doç. Dr. İsmet Giritli. Aydın-Taşkın, **a.g.e.**, s. 65.

¹³ **TC Resmi Gazete**, Sayı: 10525 (14 Haziran 1960), s. 1533.

Anayasa'daki geçici ifadesi kaldırılmıştır.¹⁴ Bu Anayasa'ya DP'lilerin yargılanması için Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanı'nın kurulmasına dair hükümler konulmuştur.¹⁵ Böylece yargılamaların doğal merci olan Yüce Divan yerine kurulacak özel bir mahkemede yapılarak kanunların geriye işlemeziğinin ortadan kaldırılması ile MBK tarafından çıkarılan kanunlarla belirlenen hükümler eski eylemlere uygulanabilir hale gelmiştir.¹⁶ Celal Bayar'ın da yargılanabilmesi için¹⁷ Türk Ceza Kanunu'nda¹⁸ yapılan düzenleme ile cezayı engelleyen yaş hükmü kaldırılmıştır.¹⁹ DP, 1 Eylül 1960 tarihinde mahkeme kararı ile siyasi faaliyetten men edilmiş ve tüm mal varlığına el konulmuş²⁰; 29 Eylül 1960 tarihinde ise mahkeme kararıyla kapatılmıştır.²¹ Süreç içerisinde Demokrat Parti milletvekilleri tutuklanarak, ifadeleri alınmış²² ve yargılamaların 14 Ekim'de Yassıada'da yapılacağı açıklanmıştır.²³

Tüm bunlar yaşanırken askerî idare, halkın darbeye destek vermesi için bir dizi propaganda faaliyetine girişmiştir. Öncelikle yurdun çeşitli yerlerinde 27 Mayıs'a destek mitingleri, kutlamalar tertip edilmeye başlamıştır.²⁴ Radyolarda ise, askeri müdahalenin sebeplerini geniş bir şekilde anlatan yayınlar yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde meydana gelen 28 Nisan olaylarında hayatını kaybeden Turan Emeksiz ile darbe kutlamalarında kazara ölen dört kişi "*Hürriyet Şehitleri*" olarak nitelendirilerek Anıtkabir'e gömülmüştür.²⁵

¹⁴ **Milliyet**, Sayı: 1367 (13 Ağustos 1960), s. 1.

¹⁵ **Milliyet**, Sayı: 1367 (13 Ağustos 1960), s. 1.

¹⁶ Aydın-Taşkın, **a.g.e.**, s. 65.

¹⁷ **Milliyet**, Sayı: 3610 (13 Haziran 1960), s. 1.

¹⁸ **TC Resmi Gazete**, Sayı: 10548 (11 Temmuz 1960), s. 1687. Kanun ismi şu şekildedir: 146. Maddesine Bir Fırka Eklenmesi ve 56. Maddesi'nin Kaldırılması Hakkında Çıkarılan Geçici Kanun.

¹⁹ **Milliyet**, Sayı: 3639 (12 Temmuz 1960), s. 1.

²⁰ **Milliyet**, Sayı: 3691 (2 Eylül 1960), s. 1.

²¹ **Milliyet**, Sayı: 3692 (3 Eylül 1960), s. 1.

²² **Milliyet**, Sayı: 3719 (30 Eylül 1960), s. 1.

²³ **Milliyet**, Sayı: 3733 (14 Ekim 1960), s. 1.

²⁴ **Milliyet**, Sayı: 3603 (3 Haziran 1960), s. 1.

²⁵ <http://www.milliyet.com.tr/anitkabir-e-gomulen-hurriyet-gundem-2252302/> (Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2017) **Milliyet** gazetesi haberi "*Yüzbinlerce İstanbullu Dün Şehitleri Ankara'ya Yolcu Etti*" başlığıyla vermiştir. Başlığın hemen altında şehitlerin Anıtkabir'e nakledileceği yer almıştır. **Milliyet**, Sayı: 3607 (10 Haziran 1960), s. 1. "*Hürriyet Şehitleri*" 10 Haziran'da Anıtkabir'e gömülmüştür. Defnedilen kişilerin isimleri şu şekildedir: Turan Emeksiz, Teğmen Ali İhsan Kalmaz, Nedim Özpolat ve Gültekin Sökmendir. **Milliyet**, Sayı: 3608 (11 Haziran 1960), s. 1.

Şehirler, Türk bayraklarıyla donatılmıştır.²⁶ Ardından DP iktidarının hazineyi “*kötü durumda bıraktığı*” açıklanmış ve hazineye altın stokunu takviye etmek için yurt genelini kapsayan “*Hazineye Yardım Kampanyası*” başlatılmıştır.²⁷ 27 Mayıs’ı ölümsüzleştirmek adına hatıra para ve yüzükler basılmıştır.²⁸ MBK üyeleri “*milli inkılap ve ihtilal*” olarak nitelendirdikleri müdahalenin gerekçelerini anlatmak ve benimsetmek amacıyla yurt gezisine çıkmışlardır.²⁹

Çalışmamızın amacı; günümüze de yansıyan sonuçlarını gördüğümüz Cumhuriyet tarihinin ilk askeri müdahalesi olan 27 Mayıs’ın Edirne’ye nasıl yansıdığını ve Edirne halkının 27 Mayıs’ı nasıl karşıladığını gözler önüne sermektir.

1. Edirne Garnizon Komutanlığı’nın Yayınladığı Tebliğler

27 Mayıs 1960 darbesi ile birlikte Edirne’de idareyi Garnizon Kumandanı Kurmay Albay Orhan Ergüder devralmış³⁰ ve Garnizon Komutanlığı’nın aynı gün yayınladığı tebliğ ile sabah saat 10.00’den itibaren Edirne’de sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Bu tebliğ kapsamında kahveler, gazinolar, içkili lokantalar, kulüpler, lokaller, sinema ve tiyatro gibi eğlence mekânları ikinci bir emre kadar kapatılmıştır.³¹ Ancak bakkallar, fırınlar, kasaplar, itfaiyeler, un fabrikaları, oteller, acil hastalar, eczaneler, doktorlar, (Garnizon Kumandanlığı’ndan izin belgesine sahip olan) ebeler ve hemşireler bu yasağın dışında kalmıştır.³²

Aynı gün yayınlanan ikinci bir emir ile saat 11.00’den itibaren her evden bir kişinin ev ihtiyaçlarını karşılamak üzere sokağa çıkıp saat 19.00’a kadar çarşı işlerini görmesine izin verilmiştir.³³ Saat 23.00’ten 28 Mayıs sabah saat 05.00’e kadar ise sokağa çıkma ya-

²⁶ **Milliyet**, Sayı: 3597 (28 Mayıs 1960), s. 1.

²⁷ Maliye Bakanı Ekrem Alican yardım kampanyasına halk desteğini arttırmak için basın mensuplarına verdiği demeçte “*yardım kampanyası sayesinde ülkenin dış ödeme gücünün artacağını*” söylemiştir. **Milliyet**, Sayı: 3067 (10 Haziran 1960), s. 1.

²⁸ **Milliyet**, Sayı: 3604 (9 Haziran 1960), s. 1.

²⁹ MBK üyelerinden İrfan Solmazer ile Yüzbaşı Numan Esin 23 Temmuz’da İstanbul’a gelmişlerdir. **Milliyet**, Sayı: 3651 (24 Temmuz 1960), s. 1. “*17 MBK Ekibi Geziye Çıkıyor*”, **Milliyet**, Sayı: 3709 (20 Eylül 1960), s. 1.

³⁰ **Meriç**, Sayı: 1821 (27 Mayıs 1960), s. 1.

³¹ **Meriç**, Sayı: 1821 (27 Mayıs 1960), s. 1.

³² **Edirne**, Sayı: 1440 (28 Mayıs 1960), s. 1.

³³ **Meriç**, Sayı: 1521 (27 Mayıs 1960), s. 1.

sağı uygulanmaya devam etmiştir. Sabah 05.00'ten sonra şehirde bütün yasakların kaldırılacağı Garnizon Kumandanı Orhan Ergüder tarafından tüm Edirne halkına bildirilmiştir.³⁴

Edirne'de sokağa çıkma yasağı kalkar kalkmaz Ergüder adına kumandan yardımcısı Yarbay Hayrullah Songür bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda Songür, Edirne halkının 27 Mayıs'ı “*olgunlukla karşıladığını*” söylemiş ve Ergüder'in Edirne halkına gönderdiği mesajı okumuştur. Mesajda, Türk milletinin aylardan beri çekmekte olduğu sıkıntıların 27 Mayıs'ta son bulduğu ve gerekli tedbirlerin hep birlikte alınarak kısa sürede hayatın normale döneceği yer almıştır. 27 Mayıs'ın gerekçesi ise şu şekilde belirtilmiştir:

*“...biz şahsi menfaatlerden ziyade gün geçtikçe kötüleşen harici buhranlara karşı memleketimizin ve en büyük milletimizin tarihi şerefini korumak azmindeyiz. Bu sebeple Anayasamızın esasına göre millet iradesini temsil edecek bitaraf dürüst ve adil seçimin düzenli bir şekilde cereyanını sağlamak için güvendiğimiz kahraman Türk ordusu, Türk milletine en büyük yardımcı olmak azmiyle bu harekete girilmiştir.”*³⁵

Ergüder imzalı yedi madde şeklinde yayınlanan “3 Numaralı Tebliğ” ile belediyede çalışan işçilerin, fırıncıların, resmi devlet müesseselerinde çalışan memur ve hademelerin, çalışmalarına devam etmelerine izin verilmiştir. Şehirde bulunan tüm mağazalar ve iş yerlerinin açık bulundurulması emredilmiştir.³⁶ Ayrıca Edirnelilerin ihtiyacından fazla ekmek almamaları da istenmiştir. Yayınlanan “4 Numaralı Tebliğ” ile okullar normal mesailerine dönmüşlerdir.³⁷

Müdahale sonrasında MBK tarafından 29 Mayıs 1960'ta yayınlanan “30 Numaralı Tebliğ” ile Türk vatandaşlarının yurtdışına çıkışları geçici olarak yasaklanmıştır.³⁸ Yasak, 6 Haziran 1961 tarihinde kalkarak üstünde 200 dolar ve 200 lira bulunan 18 yaşını aşmış Türk vatandaşlarının yurtdışına çıkışına müsaade edilmiştir.³⁹ Yasa-

³⁴ Meriç, Sayı: 1822 (28 Mayıs 1960), s. 1.

³⁵ Yeni Edirne, Sayı: 2215 (28 Mayıs 1960), s. 1.

³⁶ Edirne, Sayı: 1440 (28 Mayıs 1960), s. 1.

³⁷ Edirne, Sayı: 1440 (28 Mayıs 1960), s. 1.

³⁸ Milliyet, Sayı: 3599 (30 Mayıs 1960), s. 1.

³⁹ Milliyet, Sayı: 3960 (7 Haziran 1961), s. 1.

ğın devam ettiği günlerde yurtdışına kaçış teşebbüsleri de meydana gelmiştir. Samet Ağaoğlu, Edirne'nin İpsala ilçesine bağlı bir köyde Yunanistan'a kaçarken yakalanmıştır. Yine Edirne'de DP'ye mensup 11 milletvekili yurtdışına çıkış hazırlığı yaparken yakalanmışlardır.⁴⁰

Kaçma girişimlerinin yaşanması ve Edirne'nin sınırda olması nedeniyle ulaşımaya yönelik bazı yasaklar getirilmiş ve araçlar ancak Garnizon Kumandanlığı'ndan alınan izinle şehre girip çıkabilmişlerdir.⁴¹ Buna karşın 28 Mayıs'ta yayınlanan “7 Numaralı Tebliğ” ile trenler saat 20.35'ten itibaren çalışmaya başlamıştır.⁴²

Edirne Garnizon Kumandanlığı, yayınladığı tebliğ ile taşıma ve saklama belgesi ile birlikte üzerinde ruhsatlı silah taşıyanların Emniyet Müdürlüğü kanalıyla, ruhsatsız silah taşıyanların ise doğrudan Garnizon Komutanlığı'na başvurarak en geç 30 Mayıs tarihinde saat 12.00'ye kadar silahlarını teslim etmelerini emretmiştir. Bu emre uymayanlar ve üzerinde silah yakalananların kanuni takibata maruz kalacağı da belirtilmiştir.⁴³ Ergüder imzalı tebliğlerde halktan her konuda Türk ordusuna yardım etmesi istenmiştir. Ayrıca 27 Mayıs aleyhine hareketlerde bulunabilecek kimselerin vatandaşlar tarafından güvenlik güçlerine bildirilmeleri de emredilmiştir.⁴⁴

MBK'nın Türkiye genelinde yayınladığı “7 Numaralı Tebliği”⁴⁵ ile geçici olarak durdurulan bankaların yine komite tarafından yayınlanan “20 Numaralı Tebliğ” ile 30 Mayıs'ta açılacağı belirtilmiştir.⁴⁶ Bu tebliğ çerçevesinde Edirne Garnizon Komutanlığı da bir tebliğ yayınlamış ve bankalar açılmıştır.⁴⁷ İşlerin hızlı bir şekilde yürütmesi için vatandaşların nüfus cüzdanlarını yanlarında bulundurmaları Garnizon Kumandanlığına emredilmiştir.⁴⁸

⁴⁰ **Milliyet**, Sayı: 3601 (1 Haziran 1960), s. 1.

⁴¹ **Meriç**, Sayı: 1822 (28 Mayıs 1960), s. 1.

⁴² **Edirne**, Sayı: 1440 (28 Mayıs 1960), s. 1.

⁴³ **Edirne**, Sayı: 1142 (30 Mayıs 1960), s. 1.

⁴⁴ **Edirne**, Sayı: 1142 (30 Mayıs 1960), s. 1.

⁴⁵ “Bütün bankalarda mevcut olan her türlü mevduat bloke edilmiş ve bütün muameleler durdurulmuştur. Bu maksatla bütün bankalar ikinci bir emre kadar kapalı kalacaktır.” **Milliyet**, Sayı: 3597 (28 Mayıs 1960), s. 5.

⁴⁶ **Yeni Edirne**, Sayı: 2217 (31 Mayıs 1960), s. 1.

⁴⁷ **Edirne**, Sayı: 1142 (30 Mayıs 1960), s. 1.

⁴⁸ **Edirne**, Sayı: 1142 (30 Mayıs 1960), s. 1.

İçişleri Bakanlığı'nın 29 Mayıs 1960 gün ve 3 sayılı emrine göre Edirne Valiliği Nihat Danışman yerine 30 Mayıs tarihinde Orhan Ergüder atanmıştır. Ayrıca Edirne'de her türlü siyasi faaliyet, parti toplantıları ve propagandaları ikinci bir emre kadar yasaklanmıştır. Böylece en küçük vatandaş toplulukları arasında dahi siyasi toplantı düzenleyenler ve propaganda faaliyetlerinde bulunmak isteyenler hakkında adli işlem başlatılacaktır.⁴⁹ Edirne Valiliğine atanan Ergüder, memurlara da birer tamim göndererek onları saygı ve muhabbetle selamlamış, *“ileri yürüyüşümüzü hızlandırmak için canla başla çalışmamız gerekiyor”* diyerek 27 Mayıs'a destek vermelerini istemiştir.⁵⁰

Edirne Belediye Başkanlığı'na ise Jandarma Er Okul Kumandanı Yarbay Saip Kızıltepe getirilmiştir.⁵¹ Aynı zamanda vilayet belediye meclisleri, mahalle muhtarlıkları ile ihtiyar heyetleri de lağvedilmiştir.⁵² Edirne Belediye Başkanlığı tarafından yayınlanan bildiride; halkın şehrin temizliğine dikkat etmesi, esnafın dükkânlarının bulunduğu sokakların ve yaya kaldırımlarının temizliğine hassasiyet göstermesi gerektiği bildirilmiştir.⁵³ Böylelikle askeri yönetim Edirne'de idareyi ele aldıktan kısa bir süre sonra şehir düzeniyle alakalı kurallar ve sınırlamalar getirmiştir.

“19 Numaralı Tebliğ'de” milli altın stoklarının yok edildiği ifade edilerek Edirne Askeri Garnizonu tarafından bir kampanya başlatılmıştır. Edirne Garnizonundaki mevcut subay ve astsubay ailelerinin altın alyans yüzüklerini vermek suretiyle fiilen bu kampanyaya katıldıkları belirtilmiştir.⁵⁴ Edirnelilerin bu kampanyaya destek verdiği ulusal basında yer almıştır.⁵⁵ Ergüder, bu çabadan dolayı Edirne halkına teşekkür etmiştir.⁵⁶

⁴⁹ Meriç, Sayı: 1824 (31 Mayıs 1960), s. 1.

⁵⁰ Meriç, Sayı: 1826 (2 Haziran 1960), s. 1.

⁵¹ Trakya, Sayı: 2219 (2 Haziran 1960), s. 1.

⁵² Edirne, Sayı: 1446 (3 Haziran 1960), s. 1.

⁵³ Yayınlanan bildiride dükkân ve binaların sokak cephelerine konan tente ve siperlerinin kaldırımdan itibaren yüksekliğinin iki metre yirmi santimetre, tentelerin duvara bağlı kollarının yüksekliğinin ise yaya kaldırımları genişliğini geçmemesi gerektiği tebliğ edilmiştir. Vatandaşların cadde tarafına çamaşır asmaması da özellikle vurgulanmıştır. Yeni Edirne, Sayı: 2219 (2 Haziran 1960), s. 1.

⁵⁴ Meriç, Sayı: 1830 (10 Haziran 1960), s. 1.

⁵⁵ Milliyet, Sayı: 3607 (10 Haziran 1960), s. 5.

⁵⁶ Edirne, Sayı: 1450 (11 Haziran 1960), s. 1.

Orhan Ergüder başkanlığındaki Edirne askeri idaresinin son tebliği 15 Haziran 1960 tarihli Edirne gazetelerinde yayınlanmıştır. Ergüder, 27 Mayıs tarihinden itibaren yapmakta olduğu askeri valilik görevini Sadri Sarptır'a devrettiğini belirtmiş ve görev süresince kendisine yakın ilgi gösterenlere teşekkürlerini iletmiştir.⁵⁷ 14 Haziran'dan itibaren idari vazife alan bütün askerlerin görevlerini sivil mülki idarecilere devrederek birliklerine döneceklerini de eklemiştir.⁵⁸ Öte yandan Bakanlar Kurulu tarafından atanan Vali Sadri Sarptır Edirne'ye gelerek 14 Haziran'da göreve başlamıştır. Trakya Gazeteciler Cemiyeti üyeleri 17 Haziran'da yeni valiye hoş geldiniz demek için kısa bir ziyarette bulunmuştur.⁵⁹

2. 27 Mayıs Darbesine Halkın Verdiği Tepki ve İdare Tarafından Başlatılan Kampanyalar

27 Mayıs 1960 darbesinin ardından Edirne'deki yaşamı askeri idarenin koyduğu kurallar ve yayınladığı tebliğler şekillendirmiştir. 27 Mayıs'ın ardından ilk dikkat çekici faaliyet tüm Türkiye'de "*orduya şükran borçlarını ödemek maksadıyla*" başlatılan mitinglerdir. Bu çerçevede 3 Haziran'da Edirne'de "*Edirne Gençliğinin Mitingi*" ve Uzunköprü'de "*Hürriyet Mitingi*", 9 Haziran'da Lalapaşa'da "*Milli İnkılap Mitingi*", 10 Haziran'da Süloğlu kasabasında "*İnkılap Mitingi*" ve 26 Temmuz'da Edirne'de "*Türk Polisi ve Türk Uluğu Elele*" mitingleri gerçekleştirilmiştir.

28 Mayıs sabahı Edirne'deki gençlerin bir kısmı "*Edirne Gençliğinden Ata'ya*" başlıklı bir çelengi Atatürk Anıtı'na bırakmışlardır. Saygı duruşunun ardından öğretmen Uluğ Turan tarafından "*Orduya*" başlıklı şiir okunmuş ve tören sona ermiştir.⁶⁰ 3 Haziran günü Edirne'de yapılan ve "*Edirne Gençliğinin Mitingi*" olarak adlandırılan dönemin gazetelerinde on binlerce kişinin katıldığı belirtilen miting saat 16.00'da "*Dağ Başını Duman Almış*" marşı eşliğinde yürüyüş kollarının birleşerek Cumhuriyet meydanında toplanmasıyla başlamıştır.⁶¹ Ardından Atatürk Anıtı'na çelenk bırakılarak saygı duruşunda bulunulmuş ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi okunmuş-

⁵⁷ İstanbul Polis Enstitüsü Müdürüdür. **Meriç**, Sayı: 1832 (13 Haziran 1960), s. 1. Aynı gün eski Vali Nihat Danişman şehirden ayrılmıştır. **Edirne**, Sayı: 1454 (15 Haziran 1960), s. 1.

⁵⁸ **Yeni Edirne**, Sayı: 2227 (15 Haziran 1960), s. 1.

⁵⁹ **Yeni Edirne**, Sayı:2229 (17 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁰ **Meriç**, Sayı:1823 (29 Mayıs 1960), s. 1.

⁶¹ **Meriç**, Sayı:1826 (4 Haziran 1960), s. 1.

tur. Edirne basınında gençlerin miting esnasında orduya ve demokrasiye bağlılıklarını ifade ettiği,⁶² alanda bulunan Ergüder'in omuzlara alındığı ve boynuna çiçek halkası takılarak miting meydanında dolaştırıldığı yer almıştır. Bu esnada binlerce Edirnelinin, Ergüder'e "Yaşa! Varol!" şeklinde tezahüratlarda bulunduğu da belirtilmiştir.⁶³ 27 Mayıs'ın sebeplerinin de anlatıldığı mitingde kahramanlık şiirleri okunmuş, halk arasında ordu adına ve Devlet Başkanı Cemal Gürsel lehine tezahüratlarda bulunulmuştur.⁶⁴ Ayrıca idare mitinge katılmayan Edirne halkı için şehrin sokaklarındaki hoparlörden mitingin akışını yansıtarak vatandaşların dinlemesini sağlamıştır.⁶⁵

Yine, 3 Haziran tarihinde Uzunköprü ilçesinde de "Hürriyet Mitingi" düzenlenmiştir. Edirne basınında mitingin "Silahlı kuvvetlere bağlılık bildirmek amacıyla" yapıldığı ifade edilmiştir. Mitingde şehir, Orgeneral Cemal Gürsel'in büyük boy resimleri ile süslemiştir. Meydanda rastlanan subaylar halk tarafından omuzlara alınmıştır. Mitingde ilk konuşmayı üniversite gençliği adına Yaşar Sarıbay yapmış, ardından öğretmenler adına Nebahat Alper günün anlam ve önemini belirtmiştir. Mitingin sonunda ise Uzunköprü Garnizon Kumandanı teşekkür konuşması yapmıştır.⁶⁶

9 Haziran'da Lalapaşa'da "Milli İnkılap" mitingi düzenlenmiştir. Edirne'de yayınlanan gazetelere göre miting civar köylerden gelen binlerce köylünün katılımıyla gerçekleşmiştir. Miting sonunda Sınanköy üzerinde 1955 yılında açılan "Menderes" adını taşıyan çeşmenin adı "İnkılap Çeşmesi" şeklinde değiştirilmiştir.⁶⁷ Mitingden sonra Edirneli bazı üniversite gençleri civardaki kahvelere giderek halkın 27 Mayıs'a yönelik sorularını cevaplandırmışlardır.⁶⁸ 10 Haziran'da Süloğlu kasabasında da bir miting düzenlenmiş, mitingde 28 Nisan'dan 27 Mayıs'a kadar meydana gelen olaylar anlatılmıştır.⁶⁹

26 Temmuz'da "Türk Uluğu ile Türk Polisi Atatürk'ün Manevi Huzurunda El Ele" isimli bir toplantı tertip edilmiştir. Tören, Ata-

⁶² **Yeni Edirne**, Sayı: 2221 (4 Haziran 1960), s. 1.

⁶³ **Meriç**, Sayı: 1826 (4 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁴ **Edirne**, Sayı: 1447 (4 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁵ **Yeni Edirne**, Sayı: 2221 (4 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁶ **Meriç**, Sayı: 1827 (3 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁷ **Yeni Edirne**, Sayı: 2223 (10 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁸ **Meriç**, Sayı: 1830 (10 Haziran 1960), s. 1.

⁶⁹ **Meriç**, Sayı: 1831 (11 Haziran 1960), s. 1.

türk anıtına çelenk koyulmasıyla başlamış, ardından şehitler için saygı duruşuyla devam etmiştir. Toplantıda Vali Sadri Sarptır törenin önemini belirten bir konuşma yapmıştır. Ardından Emniyet Müdürü Şecaattin Güney “*Ulus devrim olaylarının ardından illerin emniyetinin yeni bir ruhla kavranıldığını*” söylemiştir.⁷⁰

Mitinglerin yanı sıra 27 Mayıs’a destek kampanyaları da düzenlenmişti. Edirne Valiliği 1 Temmuz tarihinden itibaren köylerde yaşayan vatandaşların “*Milli İnkılap*” hareketinin amacını tam olarak anlaması için şehirlerden köylere okunmuş gazete ve dergi kampanyası adı altında “*İnkılap Yayma Faaliyeti*” başlatmıştır.⁷¹ Vilayet Jandarma Komutanlığı’ndan 2. Şube Müdürü Binbaşı Hasan Bayrak’ın başkanlığında faaliyete geçen bu kampanya ile her gün Edirne’den okunmuş 110 gazete, 50 köye ulaşmıştır. Kaza kaymakamları da özel olarak bu faaliyete dâhil edilmiş, Edirne’nin en uzak köylerine dahi gerek resmi araç gerek ise özel vasıtalarla gazeteler ulaştırılmıştır.⁷² Ayrıca subay ve öğretmenlerden oluşan sekiz kişilik bir grup Edirne, Havsa ve Lalapaşa köylerini dolaşarak vatandaşlara 27 Mayıs’ın neden gerçekleştiği ve önemi hakkında bilgiler vermiştir.⁷³

Hazinenin içinde bulunduğu “*zor durumu*” düzeltmek amacıyla ülke genelinde gerçekleştirilen hazineye altın yardımı ve alyans bağışı kampanyaları Edirne’de Ergüder imzalı sıkıyönetim tebliğleriyle başlatılmıştır. Bu amaçla Edirne’de bir komite kurularak makbuz karşılığında bağışlar kabul edilmiştir.⁷⁴ Ancak bağışların zorla yaptırıldığı iddia edilmiştir. Bu sebeple Edirne Valisi Sadri Sarptır bağış kampanyası hakkında çıkan zorunluluk iddialarına ilişkin olarak bir tebliğ yayınlamak durumunda kalmıştır. Tebliğde bu tarz haberlerin bilerek çıkarıldığını, Edirnelilerin kesinlikle inanmaması gerektiğini, bağışların tamamen gönüllülük esas alınarak yapıldığını belirtilmiş ve bu çeşit haberler yayan kimselerin derhal bildirilmesi istenmiştir.⁷⁵ Edirne basınına göre Edirneliler, 13 Haziran’dan 16 Temmuz’a kadar oluşturulan bağış komitesine 1.375 parça altın eşya

⁷⁰ **Yeni Edirne**, Sayı: 2262 (26 Temmuz 1960), s. 1.

⁷¹ **Yeni Edirne**, Sayı: 2242 (1 Temmuz 1960), s. 1.

⁷² **Yeni Edirne**, Sayı: 2244 (5 Temmuz 1960), s. 1.

⁷³ **Trakya**, Sayı: 872 (6 Temmuz 1960), s. 1.

⁷⁴ **Yeni Edirne**, Sayı: 2224 (11 Haziran 1960), s. 1.

⁷⁵ **Yeni Edirne**, Sayı: 2226 (14 Haziran 1960), s.1.

bağışlamışlardır.⁷⁶ Ayrıca Edirne'deki bazı öğretmenler de bir müsamere düzenleyerek bağış kampanyasına katılmışlardır.⁷⁷

Edirne'deki vatandaşlar arasında mitinglere destek verenler olduğu gibi 27 Mayıs karşıtı bazı hadiseler de meydana gelmiştir. Edirne'nin Büyükdoğanca Köyü muhtarı İsmail Yıldırım, 27 Mayıs sabahı köy okuluna ve muhtarlığına bayrak asmak istememiştir.⁷⁸ Bunun üzerine hakkında idari işlem başlatılmıştır. Bir diğer olay ise Uzunköprü'de dört kişinin kahveleri dolaşarak 27 Mayıs'ın lideri Cemal Gürsel'in resminin indirilmeye çalışılması hadisesidir. Olaya karışan kişilerden ikisi tutuklanmış, diğerleri serbest bırakılmıştır.⁷⁹ Havza'nın Akardere Köyü'nden İzzet İşbilen isimli vatandaşın radyo dinlerken MBK aleyhinde konuştuğu ileri sürülerek hakkında işlem başlatılmıştır.⁸⁰ 31 Mayıs'ta Keşan'ın Mecidiye köyünde Ferhat Yamakoğlu isimli vatandaş hakkında hükümet aleyhinde propaganda yaptığı gerekçesiyle adli işlem başlatılmıştır.⁸¹ DP Uzunköprü ilçe başkanı Mustafa Soykan ve Belediye Başkanı Hüseyin Altmun 27 Mayıs günü “*üçüncü ordu gelip bizi kurtaracak, ordu isyan etti*” şeklindeki sözleri söyledikleri gerekçesiyle tutuklanmış ve çıkarıldıkları mahkemece serbest bırakılmışlardır. Ancak haklarında DP üyeleriyle gizli toplantı yaptıkları iddiaları ortaya atılınca tekrar tutuklanmışlardır.⁸² Edirne Barosu'na kayıtlı avukatların bazıları mevcut hükümet aleyhine konuşmalarda bulunduğu gerekçesiyle adli işleme tabi tutulmuşlardır.⁸³

İçişleri Bakanlığı'nın emriyle Edirne il merkezi, kaza ve köylerinde birer “*Devrim Bürosu*” da kurulmuştur. İlk toplantısını 10 Ağustos tarihinde yapan bürolar, halkın ihtilalin ruh ve manasını anlaması için çeşitli çalışmalara başlamıştır. Bu amaçla fotoğraf, resim ve yazılardan oluşan birer teşhir vitrini hazırlanmıştır.⁸⁴ Bu vitrin halkın kala-

⁷⁶ Toplanan bağış tutarı 59 bin 186 lira 53 kuruştur. **Edirne**, Sayı: 1497 (23 Temmuz 1960), s. 1. Mühendisler Limited Şirketi ise 15 bin lira ve 40 İngiliz altını bağışlamışlardır. **Edirne**, Sayı: 1469 (30 Haziran 1960), s. 1.

⁷⁷ **Yeni Edirne**, Sayı: 2272 (6 Ağustos 1960), s. 1.

⁷⁸ **Meriç**, Sayı: 1830 (10 Haziran 1960), s. 1.

⁷⁹ **Meriç**, Sayı: 1834 (15 Haziran 1960), s.1.

⁸⁰ **Edirne**, Sayı: 1449 (10 Haziran 1960), s. 1.

⁸¹ **Meriç**, Sayı: 1826 (2 Haziran 1960), s. 1.

⁸² **Meriç**, Sayı: 1834 (15 Haziran 1960), s. 1.

⁸³ **Trakya**, Sayı: 859 (21 Haziran 1960), s. 1.

⁸⁴ **Trakya**, Sayı: 918 (29 Ağustos 1960), s. 1. 27 Mayıs'ın birinci yıldönümünde “27 Ma-

balık bir şekilde bulunduğu caddelerde yerini almıştır. Ayrıca, belediye ve sinema hoparlörlerinden yararlanarak ihtilal lehine konuşmalar yapılmıştır. Devrim Bürosu'nun bünyesinde kurulan ekip köyleri dolaşarak kadınların 27 Mayıs konusunda aydınlatılması üzerinde durmuştur. Köylere giden ekipler vatandaşların dilek ve şikâyetlerini de not etmişlerdir. İdare, okulların açılması ile birlikte tüm köy okullarında bir “*milli inkılap köşesi*” hazırlanmasını emretmiştir.⁸⁵ Sadri Sarptır, 19 Eylül tarihinde düzenlediği toplantıda Edirne halkının 27 Mayıs sonrası düzenlenen mitinglere ve yardım kampanyalarına katılımından büyük memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir.⁸⁶

Yaşanan tüm bu gelişmelerden sonra Ankara'da göreve başlayacak Kurucu Meclis için Aralık ayında Edirne'de seçim yapılmıştır. Seçimlere 122 ilçe delegesi katılmıştır.⁸⁷ 30 Aralık 1960 tarihinde Edirne'den Kurucu Meclis üyeliğine uzun süre CHP il başkanlığı yapan Avukat Süleyman Bilgen seçilmiştir.⁸⁸ 13 Ocak 1961 tarihinde siyasal faaliyetler üzerindeki yasaklar kaldırılmış ve yeni siyasi partilerin kurulmasına onay verilmiştir.⁸⁹ Ülke, 9 Temmuz 1961 tarihinde yeni Anayasa için halkoylamasına gitmiştir. Oy verenlerin %61.7'si evet yüzde %38.3'ü hayır demiştir.⁹⁰ 15 Ekim 1961 tarihinde ise serbest genel seçimler yapılmıştır.⁹¹ Seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) oy oranı %36.7, Adalet Partisi'nin (AP) oy oranı %34.8, Yeni Türkiye Partisi'nin (YTP) oy oranı %13.9 ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) oy oranı %13.7'dir.⁹² Seçim sonuçlarına göre hiçbir siyasi parti mutlak çoğunluk sağlayamamıştır.⁹³ Edirne, bu seçimde toplam beş milletvekili çıkarmış-

yıs 1960 ruhunu canlı tutmak amacıyla” yurt çapındaki ressamalara resimler hazırlatılarak çizimler şehirlerin il ve ilçelerinde bulunan “*devrim köşelerinde*” sergilenmiştir. **Milliyet**, Sayı: 3950 (25 Mayıs 1961), s. 3.

⁸⁵ **Yeni Edirne**, Sayı: 2289 (26 Ağustos 1960), s. 1.

⁸⁶ **Yeni Edirne**, Sayı: 2310 (20 Eylül 1960), s. 1.

⁸⁷ **Trakya**, Sayı: 1018 (28 Aralık 1960), s. 1.

⁸⁸ **Trakya**, Sayı: 1021 (31 Aralık 1960), s. 1.

⁸⁹ Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 351.

⁹⁰ Hanife Kuru, “27 Mayıs 1960 İhtilal Dönemi: İktidar-Muhalefet İlişkileri”, İzmir, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 8, 1998, s. 251; A.e., s. 358.

⁹¹ **Milliyet**, Sayı: 4089 (15 Ekim 1961), s. 1.

⁹² Aydın-Taşkın, **a.g.e.**, s. 99.

⁹³ **Milliyet**, Sayı: 4090, (16 Ekim 1961), s. 1. AP 158 milletvekili, CHP 173 milletvekili, YTP 65 milletvekili, CKMP 54 milletvekili çıkarabilmiştir. Sonuçlar içeride ve dışarıda Menderes'in bir zaferi ve 27 Mayıs rejimine karşı bir kınama oyu olarak yorumlandı. Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, İstanbul, Hil Yayınları, 2010, s. 222.

tır. AP ve CHP ikişer milletvekili çıkarmış, YTP bir milletvekili Meclis'e göndermiştir.⁹⁴ AP'den İlhami Erdem ve Nazmi Özoğuz, CHP'den Süleyman Bilgen ve Fahir Giritlioğlu, YTP'den Talat Asal Edirne milletvekili seçilmiştir.⁹⁵

3- 27 Mayıs'ın Etkili İsimlerinin Edirne'ye Yaptığı Ziyaretler

Devlet ve hükümet başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in Güney Ege ve Trakya bölgelerini Ağustos ayı içerisinde ziyaret edeceği dönemin basınında yer almıştır.⁹⁶ Gürsel'e bu gezilerinde MBK üyeleri ve basın mensupları eşlik etmiştir.⁹⁷ Ayrıca, MBK üyeleri ihtilalin halk üzerindeki psikolojik ve ekonomik tesirlerini incelemek, müdahalenin sebep ve amaçlarını izah etmek ve halkın isteklerini yerine getirmek amacıyla⁹⁸ 21 Eylül'de yurt gezisine çıkmışlardır.⁹⁹

Bu bağlamda MBK üyelerinden Kurmay Yarbay Mustafa Kaplan ve Kurmay Binbaşı Suphi Gürsoytrak iki gün boyunca Edirne'nin kazalarında incelemelerde bulunmuştur. Ardından 24 Eylül'de Edirne'ye gelen üyeler Halk Eğitim Merkezi'nde bir konuşma yapmışlardır.¹⁰⁰ Kurmay Albay Mustafa Kaplan “*Devletin enerji merkezi olan Ankara'dan, Devlet Başkanı Cemal Gürsel'den kucak dolusu sevgiler getirdim*” diyerek söze başlamıştır. Daha sonra 1950 yılından 27 Mayıs'a kadar geçen süreçte yaşanan siyasi olayları anlatmış ve bu yılların Türkiye'nin en iyi yılları olması gerekirken en kötü zamanları olduğunu belirterek DP'yi eleştirmiştir. Sözlerinin devamında “*Atatürk inkılaplarına inanmış, gayelerimizi benimsemiş ve hamle hızımıza ayak uyduracak bir kurucu Meclis'in hükümetimiz için hayırlı olacağına inanıyoruz*” demiştir. Daha sonra Edirne Valisi ile birlikte Keşan'a geçen MBK üyeleri Ticaret Borsası salonunda da bir toplantı yapmışlardır.¹⁰¹ Burada Suphi Gürsoytrak “*Gelecekte ümitliyiz. Çünkü size inanıyoruz, güvendiğimize de inanıyoruz*” demiştir. Mustafa Kaplan ise eski DP milletvekillerini kastederek “*düşüklerin adalet huzurunda muhakeme edilerek gereken cezalara*

⁹⁴ **Milliyet**, Sayı: 4095 (21 Ekim 1961), s. 1.

⁹⁵ **Milliyet**, Sayı: 4091 (17 Ekim 1961), s. 1.

⁹⁶ **Milliyet**, Sayı: 3651 (24 Temmuz 1960), s. 1.

⁹⁷ **Edirne**, Sayı: 1495 (26 Temmuz 1960), s. 1.

⁹⁸ **Milliyet**, Sayı: 3709 (20 Eylül 1960), s. 1.

⁹⁹ **Milliyet**, Sayı: 3711 (22 Eylül 1960), s. 1.

¹⁰⁰ **Meriç**, Sayı: 1921 (24 Eylül 1960), s. 1.

¹⁰¹ **Uzunköprü'nün Sesi**, Sayı: 726 (26 Eylül 1960), s. 1.

çarptırılacaklarını” belirtmiştir. Ardından *“iktidarlar keyif sürme yeri değildir. Bundan sonra geçecek iktidarlar millete karşı sorumlu olduklarını unutmayacaktır”*¹⁰² demiştir. Edirne’deki temaslarını tamamlayan MBK üyeleri 25 Eylül’de şehirden ayrılmışlardır.¹⁰³

Trakya gezisi sona eren MBK üyeleri basın mensuplarına verdikleri demeçte *“Trakya halkının MBK üyelerine ve hükümete karşı büyük itimat beslediğini”* ve *“27 Mayıs’ı benimsediklerini”* ifade etmişlerdir.¹⁰⁴

4- DP Edirne Milletvekillerinin İfadeleri ve Aldıkları Cezalar

XI. dönemde DP’nin Edirne listesinden Meclis’e girmeye hak kazanan altı milletvekilinden¹⁰⁵ Rasih Gürkan, Nurettin Manyas, Sabahattin Parsoy, Mükerrer Sarol ve Rükneddin Nasuhioğlu 27 Mayıs Darbesi sonrasında tutuklanarak ifadeleri alınmış, sonrasında Yassıada’da yargılanarak ortak bir kaderi paylaşmışlardır.

Rasih Gürkan’ın¹⁰⁶ Anayasa davasına dair ifadesi 1 Eylül 1960 tarihinde alınmıştır. İfadesinde 1957 tarihinde DP milletvekili olduğunu ve 28 Mayıs’ta gözaltına alındığını belirtmiştir. Tahkikat Komisyonu’nun aleyhinde olduğunu belirten Gürkan, komisyonun kurulmaması için imza toplamak istediğini, fakat bazı milletvekillerinin komisyonun sadece bilgi almak için kurulacağını söylemesi üzerine imza toplamaktan vazgeçtiğini belirtmiştir. Oylamada grup başkanının yedi kişinin aleyhte oy kullandığını söylediğini, ancak bunun doğru olmadığını belirterek kendisinin de dâhil on beş kişinin komisyonun kurulmasına aleyhte oy kullandığını iddia etmiştir. Bu duruma kanıt olarak ise Kırklareli Milletvekili Ali Ceyhan ve Afyon

¹⁰²Edirne, Sayı: 1556 (25 Eylül 1960), s. 1.

¹⁰³Trakya, Sayı: 942 (26 Eylül 1960), s. 1.

¹⁰⁴Milliyet, Sayı: 3718 (29 Eylül 1960), s. 5.

¹⁰⁵Kadrettin Oğuzalcı XI. dönemde Edirne listesinden DP milletvekili olarak Meclis’e girmiştir. 1924 yılında Edirne’de doğan Oğuzalcı Siyasal Bilgiler Okulu mezunu olup; Edirne Maiyet Memurluğu, Sırp Sındığı Nahiye Müdürlüğü, Çaykara Kaymakamlığı, Edirne Hukuk İşleri Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Ancak 12 Kasım 1958 tarihinde vefat etmiştir. **TBMM Albümü 1920-1980**, Cilt: II, 1950-1980, Ankara, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1, s. 192.

¹⁰⁶1913 yılında Edirne’de dünyaya geldi. 1938 yılında Ankara Hukuk Fakültesi’nden mezun oldu. 1946 yılına kadar Çorlu ve Artvin’de hâkimlik yaptı. 1946 yılında istifa etti ve aynı yıl DP’ye kaydoldu. 24 Ocak 1964 tarihinde vefat etti. Zühtü Arslan, **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, Ankara, Cilt: III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2011, s. 336.

Milletvekili Kemal Özçoban'ın oylama sırasında kendisinin yanında bulunmasını göstermiştir.¹⁰⁷

DP iktidarının dikta rejimine gitmediğinin altını çizen Gürkan, *“parti grubu içerisinde Başbakanla mücadele edecek bir kuvvet olmadığınan”* da bahsederek *“Adnan Menderes'i düşürmenin mümkün olmadığını”* söylemiştir. Ayrıca Meclis'te yaşanan son olaylar ve iktidar-muhalefet ilişkilerinden duyduğu rahatsızlık nedeniyle milletvekilliğinden ve partiden istifa etmek istediğini de ifadesine eklemiştir.¹⁰⁸

Diğer Edirne milletvekillerinden Nurettin Manyas ve Sebahattin Parsoy'un ifadeleri 2 Eylül'de alınmıştır. Nurettin Manyas¹⁰⁹ ifadesine 1957 yılından beri DP milletvekili olduğunu ve 27 Mayıs'tan itibaren gözaltına alındığını söylemiştir. Ülke içerisindeki rejimin dikta olmadığını ancak *“aciziyet içerisinde sürüklenen bir hükümet”* olduğunu iddia etmiştir. Çıkarılan kanunların Anayasa'ya uygun olduğunu, çünkü hepsinin Anayasa Komisyonu'ndan geçerek yasa-laştığını belirtmiştir. Tahkikat Komisyonu kurulmasına dair yapılan oylamaya katılmadığını belirten Manyas, Salahiyet Kanunu müzakerelerinde bulunduğunu ve bu kanunu onaylamadığını ifade etmiştir. Ülkenin her geçen gün kötü duruma gittiğinin farkında olduğunu belirten Manyas, sıklıkla Meclis içerisinde *“Millet bizden hesap soracak”* dediğini söylemiştir. Hatta Meclis koridorlarında *“Başbakan halkın sesini duymuyor. Tebdili kıyafetle halkın ona bakış açısını anlatsın”* şeklinde bağırıldığını da eklemiştir.¹¹⁰

Sebahattin Parsoy¹¹¹ ise, ifadesinde 1954 yılından beri DP milletvekili olduğunu ve 27 Mayıs günü tutuklandığını söylemiştir.

¹⁰⁷ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 1-3-1 (1 Eylül 1960).

¹⁰⁸ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 1-3-1 (1 Eylül 1960).

¹⁰⁹ 1918 yılında Edirne'de doğdu. 1937 yılında Edirne Sanat Okulunu bitirdikten sonra 1939 yılına kadar Ankara PTT'de memur olarak çalıştı. Askerliğini tamamladıktan sonra Etimesgut Tayyare Fabrikasında 1945 yılına kadar çalıştı. Ardından Edirne'ye dönerek 1954 yılında milletvekili olana dek ticaretle uğraştı. 1998 yılında vefat etti. Arslan, **a.g.e.**, s. 335.

¹¹⁰ BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon No: 10-9-0-0, Kutu No:1, Dosya No: 3, Sıra No: 1 (2 Eylül 1960).

¹¹¹ 1913 yılında Hasköy'de doğdu. 1934 yılında Ticaret Lisesinden mezun olduktan sonra ticaretle uğraştı. Yapılan yerel seçimler sonucunda Edirne Belediye Başkanlığı'na seçildi. BCA, Bakanlıklararası Tayin Daire Başkanlığı, Fon No: 30-11-1-0, Kutu No: 234, Dosya No: 28, Sıra No: 15. (11 Ekim 1952) 30 Eylül 1952-1 Nisan 1954 tarihleri arasında Edirne Belediye Başkanlığı görevini yürüttü. Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi (1954-1957)**, Ankara, Cilt: II, TBMM Vakfı Yayınları, 2000, s. 268. 17 Eylül 1970 tarihinde vefat etti. Arslan, **a.g.e.**, s. 339.

Nurettin Manyas'la benzer şeyler söyleyen Parsoy kişiliği gereği dikta rejimi kurulmasına asla müsaade etmeyeceğini belirtmiştir. Çıkarılan her kanunun Anayasa'yı ihlal etmediğini de belirten Parsoy, Tahkikat Komisyonu müzakerelerinde bulunmadığını, o sırada Hasköy elektrik tesisatının yapılması için Edirne'de olduğunu söylemiş ve resmi makamlar tarafından bilginin doğrulanacağını da ifadesine eklemiştir.¹¹²

Mükerrem Sarol¹¹³ ve Rükneddin Nasuhioğlu'nun ise ifadeleleri 5 Eylül tarihinde alınmıştır. 1950 yılından beri DP milletvekili olan ve 27 Mayıs günü tutuklanan Mükerrem Sarol kendisine yöneltilen suçlamaları reddetmiştir. Hiçbir zaman DP mensuplarının totaliter bir rejime girmediğinin altını çizen Sarol, parti içerisinde, grup müzakerelerinde ve parti kongrelerinde münakaşa hürriyetinin kabul edildiğini belirtmiştir. Parti içinde eleştiri dozlarının zaman zaman arttığını hatta Başbakan'ın milletvekillerinin eleştirileri karşısında parti grubunu terk etmek durumunda kaldığını da eklemiştir.¹¹⁴

Sarol dikta rejimine gidildiği yönündeki ithamlardan son derece rahatsızlık duyduğunu belirtmiş, bu iddiaların hiçbir hukuki dayanağı olmadığını da ifadesine eklemiştir. Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına fıkren taraftar olduğunu söyleyen Sarol, Anayasa'da komisyonun kurulmasına dair bir malumatın olmadığını da ifade etmiştir. Salahiyet Kanunlarını ise, ülkenin o gün içinde bulunduğu atmosferi kötü etkileyeceği düşüncesiyle “*vakitsiz*” gördüğünü, gazetelere neşir yasağı koymak gibi kısıtlayıcı maddelerin adeta “*arı kovanına çomak sokmak*” olduğunu söylemiştir. Kanunları bu sebeple onaylamadığını açıklamıştır. CHP hakkında tahkikat açılmasına dair karar verilmeden önce DP grubu içinde ayrı bir komisyon kurulduğunu ve kendisinin başkanlık ettiğini, Tahkikat Komisyonu

¹¹²BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon No: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 3, Sıra No: 1 (2 Eylül 1960).

¹¹³1908 yılında Trablusşam'da doğdu. Liseyi Kuleli Askeri Lisesinde tamamladıktan sonra 1927 yılında askerlikten ayrılıp İstanbul Tıp Fakültesinde girdi ve 1933 yılında mezun oldu. Hamburg Üniversitesinde Kadın Hastalıkları ve Doğum bölümünde ihtisas yaptı. Kazım Öztürk, **Parlamento Tarihi (1950-1954)**, Ankara Cilt: 7, TBMM Vakfı Yayınları, 1998, s. 531-532. 9. ve 10. dönem İstanbul milletvekilidir. 8 Kasım 1995 tarihinde vefat etti. Öztürk, **a.g.e.**, s. 338.

¹¹⁴BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon No: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 2, Sıra No: 2 (5 Eylül 1960).

kurulmasını kararlaştırdıklarını ancak taktirin hazırlanmasında oylamaya katılmadığını da sözlerine eklemiştir.¹¹⁵

Rükneddin Nasuhioğlu¹¹⁶ ise 1950 yılından itibaren DP milletvekilliği yaptığını ve 5 Haziran'da gözaltına alındığını, üç devre milletvekili hayatında yemininin dışına çıkmadığını söylemiştir. İfadesinde özetle demokrasiyi aldığı yerden daha ileri götüren DP'nin hiçbir zaman dikta rejimine yöneldiğinin söylenemeyeceğini ifade etmiştir.¹¹⁷

Yassıada'da yapılan yargılamalar sonucunda sanık Rasih Gürkan'ın Anayasayı ihlal suçundan beraatına oy birliği ile karar verilmiştir.¹¹⁸ Nurettin Manyas, Anayasayı ihlal suçundan Tük Ceza Kanunu'nun 146/3, 59. ve 173. Maddeleri hükmünce dört sene iki ay süreyle ağır hapis ve 152 lira maktu harç cezasına çarptırılmıştır.¹¹⁹ Rükneddin Nasuhioğlu da Manyas gibi aynı maddelerden dört sene iki ay hapis cezası almış ve 152 lira para cezasına çarptırılmıştır.¹²⁰ Bunun yanında kamu hizmetlerinden de men edilmiştir.¹²¹ Sebahattin Parsoy, Türk Ceza Kanunu'nun 146/3 ve 173. Maddeleri gereğince beş yıl ağır hapis, kamu hizmetlerinden men ve 182 lira 50 kuruş maktu harç cezasına oy birliği ile çarptırılmıştır.¹²² Mükerrerem Sarol

¹¹⁵ **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon No: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 2, Sıra No: 2 (5 Eylül 1960).

¹¹⁶ 1891 İstanbul-Üsküdar doğumlu olan Rükneddin Nasuhioğlu, 1913 yılında Mülkiye'den mezun oldu. Askerlik yaptığı dönemde hukuk fakültesini de tamamlayan Nasuhioğlu, uzun süre memuriyet hizmetinde bulundu. Öztürk, **a.g.e.**, s. 328. Sırasıyla Beyoğlu kaymakamlığı, İçel, Kocaeli, Aydın ve Edirne valiliği görevlerini yerine getiren Nasuhioğlu, 7 Şubat 1973 tarihinde vefat etti. Arslan, **a.g.e.**, s. 337.

¹¹⁷ **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon No: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 2, Sıra No: 2 (5 Eylül 1960).

¹¹⁸ Hakkındaki tevkif müzekkeresinin geri alınmasına ve serbest bırakılması için Divan Başsavcılığı'na müzekkere yazılmasına da karar verildi. **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

¹¹⁹ Bir sene dört ay Edirne'de genel emniyet nezareti altında bulundurulacaktır. **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

¹²⁰ Ceza müddetinin bir sene dört ayını İstanbul'da umumi emniyet nezareti altında bulundurulacaktır. **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

¹²¹ Bu karar oy çokluğu ile verilmiştir. Hıfzı Tüz ve Abdullah Üner beraat lehine karar vermiştir. **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

¹²² Bir sene sekiz ay boyunca Bursa Genel Emniyet Nezaretinde kalacaktır. **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

için mahkeme aynı kanun maddeleri gereğince on beş sene ağır hapis cezası, kamu hizmetlerinden men ve 200 lira para cezası ödemesine¹²³ karar vermiştir.¹²⁴ Sabahattin Parsoy, Nurettin Manyas ve Rükneddin Nasuhioğlu af kanunu¹²⁵ kapsamında 18 Ekim 1962’de tahliye edilmiştir.¹²⁶ Mükerrerrem Sarol ise Toptaşı Cezaevinden altı ay süre ile şartlı olarak 2 Ekim 1964 tarihinde tahliye edilmiştir.¹²⁷

Sonuç

27 Mayıs 1960’taki müdahale ile Edirne’de askeri yönetim idareyi ele almış ve 14 Haziran 1960’a kadar geçen sürede Kurmay Albay Orhan Ergüder Askeri Vali görevini yürütmüştür. Genel bir değerlendirme ile 27 Mayıs darbesi sonrası Edirne’de Garnizon Kumandanlığı tarafından yayınlanan tebliğlerin önemli bir kısmı doğrudan vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini kısıtlamıştır. Sokağa çıkma yasağının uygulanması, yasağın belli aralıklarla kaldırılması, şehre giriş çıkışların kontrol altında tutulması bu durumun en somut örneğini oluşturmuştur. Tebliğlerle yönetilen dönemde, şehir düzenlemesine yönelik kısıtlamalarla Edirne’de günlük yaşam yayınlanan tebliğler çerçevesinde şekillenmiştir.

Edirne’de halk, il merkezi ve ilçelerde yapılan mitinglerde 27 Mayıs’ı kutlamış olmakla birlikte 27 Mayıs karşıtı birtakım girişimlerin yaşanması Edirne ilinde askeri müdahaleyi desteklemeyenlerin de varlığını göstermiştir. İdarenin yaptığı propagandalar göz önüne alındığında 15 Ekim 1961’de yapılan genel seçimlerde Edirne ilinde DP’nin mirasçısı olarak görülen AP’nin iki milletvekilliği kazanması, Edirne halkının bütününe 27 Mayıs’ı benimsemediğini göstermektedir.

¹²³Beş sene Konya’da nezaret altında tutulacaktır. **BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

¹²⁴**BCA**, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961).

¹²⁵Cumhuriyet Senatosu 16 Ekim 1962 tarihinde Af Kanunu’nu 23’e karşı 125 oy ile kabul etmiştir. **Milliyet**, Sayı: 4451 (17 Ekim 1962), s. 1. Ertesi gün Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından da onaylanmıştır. **Milliyet**, Sayı: 4452 (18 Ekim 1962), s. 1.

¹²⁶**Milliyet**, Sayı: 4453 (19 Ekim 1962), s. 7.

¹²⁷**Milliyet**, Sayı: 6054 (3 Ekim 1964), s. 7.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

BCA, Bakanlıklararası Tayin Daire Başkanlığı, Fon No: 30-11-1-0, Kutu No: 234, Dosya No: 28, Sıra No: 15 (11 Ekim 1952)

BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 2, Sıra No: 2 (5 Eylül 1960)

BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 3, Sıra No: 1 (2 Eylül 1960)

BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 1, Dosya No: 3, Sıra No: 1 (1 Eylül 1960)

BCA, Yassıada Mahkemesi Kararları, Fon Kodu: 10-9-0-0, Kutu No: 105, Dosya No: 330, Sıra No: 1 (15 Ekim 1961)

2. Resmi Yayınlar

T.C. Resmi Gazete

3. Gazeteler

Edirne

Edirne'nin Sesi

Hürriyet

Milliyet

Meriç

Trakya

Uzunköprü'nün Sesi

Yeni Edirne

4. Kitaplar

Ahmad, Feroz: **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, İstanbul, Hil Yayınları, 2010.

Arslan, Zühtü: **Türk Parlamento Tarihi (1957-1960)**, Cilt: III, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2011.

Aslan, Zehra: **Yassıada'da Yargılanan Trabzon Milletvekilleri-I**, İstanbul, Libra Kitap, 2017.

Aydın, Suavi-Taşkın, Yüksel: **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.

Dursun, Davut: **27 Mayıs Darbesi Hatıralar/ Gözlemler/ Düşünceler**, İstanbul, Şehir Yayınları, 2002.

Öztürk, Kazım: **Parlamento Tarihi (1950-1954)**, Cilt: 7, Ankara, TBMM Vakfı Yayınları, 1998.

_____ : **Türk Parlamento Tarihi (1954-1957)**, Cilt: II, Ankara, TBMM Vakfı Yayınları, 2000.

TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü: **TBMM Albümü 1920-1980**, Cilt: II, 1950-1980, Ankara, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No: 1.

Zürcher, Erik Jan: **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, Ankara, İletişim Yayınları, 2002.

5. Tezler

Keskin, Yusuf Ziya : **27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve 21 Mart 1971 Muhtırasının Türk Devlet Teşkilatı ile Siyaset Hayatına Etkileri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2011.

6. Makaleler

Akıncı, Abdulvahap: "Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İBFF Dergisi**, Nisan 2014, ss. 55-72.

Kuru, Hanife: "27 Mayıs 1960 İhtilal Dönemi: İktidar-Muhalefet İlişkileri," **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 8, İzmir, 1998, ss. 243-260.

7. İnternet Kaynakları

<http://www.milliyet.com.tr/anitkabir-e-gomulen-hurriyet-gundem-2252302/> (Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2017).